YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№6

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2025

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 308 sahifa.
E'lon qilishga 2025-yil 1-iyunda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotni shakllantirishda xitoy va rossiya investitsiyalarining qiyosiy tahlili 20
Malikov Numonjon Kamalovich

Raqamli texnologiyalarning makroiqtisodiy barqarorlikka ta’siri 26
Sherzod Rajabov, Istora Abdusalomova

Reducing inequality through human capital development: a comparative analysis of policies in the european union and uzbekistan 30
Ilxomjonov Jaxongir Alisher o‘g‘li

Hududiy raqamli infratuzilmaning xizmat ko‘rsatish sektoriga ta’siri: samarqand viloyati misolida 39
Musinov Dilshod Sultanovich

Ways to improve quality in hotels through digital technologies 44
N.A. Rakhmonova

Проблемы и пути внедрения механизма налогового стимулирования центров инновационного роста нового узбекистана 48
Умаров Б. С.

Влияние протекционистской политики на инвестиционные стратегии промышленных предприятий 55
Ёдгоров Сардорбек Самадович

Fiskal siyosat tahlili: aholi bandligi; aholi daromadlari; soliqqa tortish 61
Isroilov Boxodir Ibragimovich, Navruzova Farog‘at Abdihamid qizi

Problems in entrepreneurial potential development: a comprehensive analysis of contemporary barriers and challenges 67
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o‘g‘li

Tijorat banklarida aholi omonatlarining jozibadorligini oshirishning metodologik asoslari va amaliy yo‘nalishlari 73
Xakimov Zoxid Norbo‘tayevich

To‘lov aylanmasining mohiyatini aniqlashda to‘lov va to‘lov oqimlarining roli 78
I.F.Sayfiddinov

Moliyaviy inklyuzivlikni ta’minlovchi samarali soliq siyosati 83
Artikov Ne’matulla Abdusalamovich

Youth, digital finance, and the gig economy in uzbekistan 86
Akmal Boymurodov

Aktsiyadorlik jamiyatlari korporativ boshqaruvda qaror qabul qilishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari 91
Xabibullaeva Shirinxon Tohir qizi

Вусловиях трансформации обеспечение развитие образования и нуки в сфере подготовки управленческих кадров 98
Суюнов Дилмурод Холмурадович

Ипотечное кредитование как инструмент социальной политики в узбекистане 104
Базарова Нигора Равшановна

Kichik biznes subyektlari tomonidan hudud aholisi bandligini ta’minlashning ijtimoiy va iqtisodiy natijalari 110
Ergasheva Nigora Abdigapparovna

Kichik korxonalar istiqbolli hududlarda sanoat ishlab chiqarish holati dinamikasi 114
Xonto‘rayev Obbosxon Kamolxon o‘g‘li

Banklarning aktivlarini daromadliligini oshirish yo‘llari 118
Elbusinova Umida Khamidullaevna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Ekologik omillar oʻzgarishining dehqon xoʻjaliklari yalpi hosiliga taʼsiri 123
Otamurodova Dildora Abdukrimovna

Oʻzbekiston tijorat banklarining yashil iqtisodiyotdagi oʻrni 128
Eshev Furqat A'zamovich, Ibragimova Feruza Axtamovna,
Jumanazarova Malika Baxtiyorovna, Raxmatova Mohina Dilmurod qizi

Использование интеллектуальных технологий в процессе обслуживания клиентов банка 132
Хашимова Дилёра Пахритдиновна

Innovatsion faoliyatning moliyaviy ragʻbatlantirish va boshqaruv samaradorligini belgilovchi omil va jihatlar 138
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich

Import tovarlari boʻyicha aksiz soligʻini undirishning nazariy asoslari 143
Abdurasulov Murodjon Bahrom oʻgʻli

Роль цифровых валют центральных банков в модернизации платёжной инфраструктуры: мировой опыт и перспективы Узбекистана 150
Срожиддинова З.Х., Тухтасинова Д.Н.

Tijorat banklarida chakana toʻlov tizimlarini nazariy asosi 155
Sultonov Davronjon Rustam oʻgʻli

Tikuv-trikotaj korxonalarida raqobatbardoshlikni oshirishda strategik menejmentning roli 161
Mamatraimov Islom Mamanazarovich

Taʼlim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va oʻsmirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va Oʻzbekiston 170
Islomova Dilrabo Salomovna

Iqtisodiy masalalarni matritsalar nazariyasi asosida modellashtirish va python dasturlash tilida yechish 175
Tojiyev Ilhom Ibraimovich, Toʻrayeva Feruza Dilmurodovna, Namozova Barchinoy Gʻayrat qizi,
Baxronova Zuhra Otaniyoz qizi

Pul bozori barqarorligini taʼminlashda tijorat banklarida likvidlikni boshqarish samaradorligi 188
Sattorova Nasiba Gʻanijon qizi

The role of digitalization of healthcare in the implementation of the safe city project 192
Akbarjon Iminov

Аутоиммунные поражения центральной нервной системы, возникающие после стрептококковой инфекции 198
Умарова Саодат Сулаймоновна, Нормахматов Бахтиёр Ботиралиевич

Iqtisodiyotiga yoʻnaltirilgan investiyalar tahlili 204
Namozov Olim Botirovich

Creating a favorable climate for investment in agriculture 209
U.I.Djumaniyazov, B.J.Mirzaev

Davlat ishtirokidagi korxonalarni korporativ boshqaruvni xalqaro standartlari asosida takomillashtirish 214
F.Djalilov

Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy suʻgurta qilish xarajatlarini hisobi 222
Kuliboyev Azamat Shonazarovich

Oʻzbekistonda bank operatsion xarajatlari buxgalteriya hisobi 227
Qurbonova Sitora Vahobjon qizi

Oʻzbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirishning strategik yoʻnalishlari 233
Musayev Ozodjon Shavkat oʻgʻli

Пути обеспечения стабильного экономического роста в условиях перехода к зелёной экономике, совершенствования государственной экономической политики и повышения эффективности внедрения принципов цикличной экономики 237
Худайбергенова Адалат Неъматуллаевна, Убайдуллаев Сирожиддин Жамшидович, Файзиева Хамида

Кудратовна, Эшбоев Миржалол Бахромович
Oʻzbekiston sanoatining iqtisodiy holatini baholash 241
Mamanazarov Oybek Shomurodovich
Maktabgacha ta’limda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda matematika va savod asoslarining didaktik yechimlari........ 247
Mingboyeva Guldorxon Maxmudovna
Soliq tizimida soliq riskini baholash uslubiyoti........ 252
Nasimov Ravshanjon Azimovich
Budjetni rejalashtirish tizimida jismoniy shaxslar daromadlari boʻyicha prognozlashni takomillashtirishning metodologik asoslari 260
Babaev Shavkat Bayramovich
Понятие и сущность денежного потока в системе финансового управления........ 267
Машарипова Шахло Адамбаевна
Yashil mehmonxonalarda strategik tahlil metodologiyasi 274
Rasulova Nigora Yusupovna
Цифровая трансформация: новые возможности и современные тенденции в управлении бизнесом и инвестициями........ 279
Баратова Динора Алишеровна
Mehmonxonalarda xizmat koʻrsatishning sifati va samaradorligini baholash........ 283
Ikromov Akbar Farxod oʻgʻli
Модель внедрения open banking в Узбекистане: предложение на основе международного опыта и локальных особенностей........ 288
Камалов Шухрат Камалович, Аскарова Дилором Хожимуратовна,
Баходиров Жасурбек Олёрбек ўғли, Маликов Шохрух Шокирович, Тенгелова Фарангиз Мажид кизи
Oʻzbekistonda islom moliyasini joriy qilishning yoʻllari 295
Ashurboyev Farrux Alisher oʻgʻli , Tuxsanov Eldor Dilmurod oʻgʻli
AQSH tajribasiga koʻra eksportni iqtisodiy oʻsishga tasiri 299
D.E.Qarshiev
Iqtisodiyotni tartibga solish orqali aholi farovonligini oshirishning ahamiyati 304
Berdibekov A.

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

IQTISODIYOT ECONOMY ЭКОНОМИКА

IQTISODIYOTNI TARTIBGA SOLISH ORQALI AHOLI FAROVONLIGINI OSHIRISHNING AHAMIYATI

Berdibekov A.
TDIU tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimiz aholisi turmush darajasi va farovonligini oshirish borasida olib borilgan islohotlar tahlil qilingan hamda aholi turmush darajasi va farovonligini yanada yaxshilash bo‘yicha ilmiy xulosa va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: aholi, turmush darajasi, farovonlik, aholi daromadlari, ehtiyoj, ish haqi, pensiya, tovar, oziq-ovqat, iste’mol xarajatlari.

Abstract: This article analyzes reforms in the standard of living and welfare of the country's population, and develops scientific conclusions and recommendations for further improving the living standards and welfare of the population.

Key words: population, standard of living, welfare, population income, needs, wages, pensions, goods, food, consumer spending.

Аннотация: В этом государстве анализируются реформы на уровне жизни и благосостояния населения страны, а также разрабатываются научные выводы и рекомендации для дальнейшего повышения уровня жизни и благосостояния населения.

Ключевые слова: население, уровень жизни, благосостояние, доходы населения, потребности, заработная плата, пенсии, товары, продукты питания, потребительские расходы.

KIRISH

Mamlakatimizda inson manfaatlarini ro‘yobga chiqarish, uning ehtiyojlarini yuksak darajada qondirish, imkoniyatlaridan to‘liq foydalanishi uchun barcha shartsharoitlarni yaratish amalga oshirilayotgan tub islohotlarning pirovard maqsadini tashkil etadi. Shunga ko‘ra, bugungi kunda ijtimoiyiqtisodiy yo‘nalishlarda belgilanayotgan choratadbirlar milliy farovonlikni yanada oshirishga imkon yaratmoqda.

Jumladan, “Kambag‘allikni qisqartirish sohasida erishilgan ijobiy natijalar va to‘plangan milliy tajriba hamda ilg‘or xalqaro amaliyot asosida har bir fuqaroni o‘zi va farzandlari kelajagi uchun mas’uliyat bilan yondashishga undaydigan va salohiyatini ro‘yobga chiqarish uchun imkoniyat yaratishga qaratilgan “Kambag‘allikdan farovonlik sari” dasturi amalga oshiriladi hamda dasturini amalga oshirish bo‘yicha respublika komissiyasi tashkil etiladi.”.

Milliy farovonlikka ta’sir ko‘rsatuvchi ko‘plab omillar qatorida iqtisodiyot muhim tarmoqlarining rivojlantirilishi, ulardagi iqtisodiy salohiyatdan to‘liq va samarali foydalanish muhim o‘rin tutadi.Shuningdek, aholining turmush farovonligi u tomondan olinayotgan daromadlar darajasi, ular orqali hayotiy ne’matlarga bo‘lgan ehtiyojlarni qondirish imkoniyatlari, mehnat sharoiti va tavsifi, ish vaqti va bo‘sh vaqt nisbati, turar joy sharoiti va qiymati, turli ko‘rinishdagi maishiy va boshqa xizmatlar bilan ta’minlanganlik orqali ifodalanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

P.Samuelsonning umumiy farovonlik teoremasi A.Bergsonning ishlariga asoslangan. Samuelsonning fikricha, naflilik funksiyasidan iste’mol tovarlari narxlarining indeksini keltirib chiqarib bo‘lmaydi, chunki daromadlar ta’siridagi talab elastikligining bir xil bo‘lishi ehtimoli juda past.

Farovonlik funksiyasi jamiyatning mumkin bo‘lgan holatlaridan birini tanlashning majburiyligini anglatmasada, biroq bir necha holatlardan birining afzalligini ko‘rsatadi. Farovonlik “xarajatlar–mahsulot chiqarish” nisbatini maksimallashtirish sifatida qaraladi.

Samuelsonning farovonlik funksiyasi turli iste’molchilar uchun ne’matlarning nafliligini taqqoslash imkoniyatini ko‘rsatar ekan, u faqat farovonlikning o‘zgarishini ifodalovchi mezonlarni ishlab chiqish lozim, deb hisoblovchi boshqa nazariyotchi olimlarning fikriga zid keladi.

O‘zbekiston olimlari qalamiga mansub ishlarda, aholi daromadlari, uning turlari asosan umumiy tarzda ko‘rib chiqilgan. Bu boradagi tadqiqot ishlari A.V.Vahobov, R.R.Hasanov, U.S.Yuldasheva, S.L.Alibekova, B.B.Ahmedov, R.F.Jumanova, M.K.Abdullayev, O.X.Mahmudovlar tomonidan amalga oshirilgan bo‘lib, ularda aholi farovonligi masalasi chuqur tahlil etilgan, aholi daromadlarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati, shakllanish mexanizmlari, bozor va nobozor daromadlarning farqlanishi, ular nisbatining o‘zgarishi, aholi farovonligiga ta’siri hamda kambag‘allik muammolari, O‘zbekiston aholisi pul daromadlarining turlari, aholi iste’mol xarajatlarining tarkibi, aholi turmush darajasi ko‘rsatkichlari, oilalarning iqtisodiy barqarorligini ta’minlash va farovonligini oshirishning metodologik masalalari tadqiq etilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotimiz mavzusi mamlakatimiz aholisi turmush darajasi va farovonligini oshirish masalalariga bag‘ishlanganligi sababali, avvalo, mavzu doirasidagi mamlakatimiz Prezidentining qaror va farmonlar, hukumatimiz qarorlari bilan belgilangan vazifalarga hamda mavzu doirasida tadqiqot olib borgan iqtisodchi olimlarning ilmiy ishlari o‘rganilib, mavzuni o‘rganilganlik darajasi tadqiq etilgan. Tadqiqot metodologiyasi sifatida statistik tadqiqot, adabiyotlar qiyosiy tahlili va farazni asoslash usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Iqtisodiy farovonlik – bu jon boshiga iste’mol etiladigan tovar va xizmatlarning miqdori va sifati bo‘lib, ularning bozor qiymati bilan o‘lchanadi”.

Ushbu fikr-mulohazalarni quyidagi chizma orqali yanada yaqqolroq ifodalash mumkin (1-rasm).

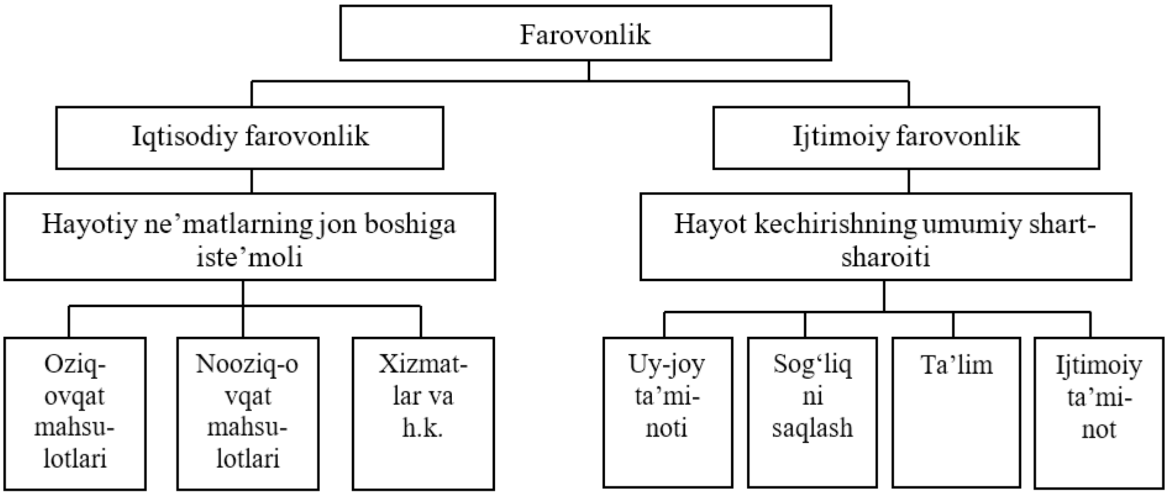

1-rasm. Farovonlikning asosiy tarkibiy qismlari[1].

Ilmiy manbada ta’kidlanishicha, farovonlik – aholi hayotining ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari va ehtiyojlarini qondirish tavsifi. BMTning tavsiyasiga ko‘ra farovonlik bir necha elementlar tizimini namoyon etadi: sog‘liq, shu jumladan, demografik sharoitlar, oziq-ovqat, kiyim-kechak, iste’mol va jamg‘arish fondlari; mehnat sharoitlari, bandlik, mehnatni tashkil qilish; ma’lumot, shu jumladan, savodxonlik; turar joy; ijtimoiy ta’minot; inson erkinliklari. Turmush darajasi (farovonlik)ni xalqaro taqqoslash uchun BMT o‘z ichiga aholi jon boshiga milliy daromad, hayot davomiyligi, ta’limni oluvchi “inson taraqqiyoti indeksi” ko‘rsatkichidan foydalanadi.

Farovonlik, daromadlar va iste’mol bilan bir qatorda, o‘z ichiga mehnat va turmush sharoitlarini, ish vaqti va bo‘sh vaqtning hajmi va tarkibiy tuzilishini, madaniyat va ta’lim darajasi, sog‘liq, demografiya ko‘rsatkichlarini hamda demografik va ekologik holatni oladi. Bozor iqtisodiyotiga ega ko‘plab mamlakatlarda ta’lim, tibbiyot, ijtimoiy xizmat ko‘rsatishga xarajatlarning katta qismi moliyalashtirishning jamoaviy manbalari hisobiga qoplanadi[2].

Bundan ko‘rinadiki, farovonlikni umumiy holda inson ehtiyojining qondirilish darajasi orqali ham ifodalash mumkin. Ya’ni, aholi farovonligi kishilarning moddiy va ma’naviy ehtiyojlarini qondirish bilan bog‘liq hayotiy faoliyati sohasi sifatida qaraladi. Farovonlik – bu aholining zarur moddiy va ma’naviy ne’matlar (ma’lum

1 Mualliflik ishlanmasi.
2 http://abc.informbureau.com/html/aeaainіnoissiea.html

ehtiyojlarni qondiruvchi buyumlar, xizmatlar, shart-sharoitlar) bilan ta'minlanganligi. Farovonlik darajasi ishlab chiqarishning rivojlanganligiga bog'liq bo'lib, bir vaqtning o'zida unga ta'sir ko'rsatadi.

Farovonlik shakllanish jarayonining uch jihatini ajratib ko'rsatish mumkin:

Birinchisi – bu ishlab chiqarish sohasida yaratiladigan resurslar. Ular inson ehtiyojlarini qondirish uchun mo'ljallangan.

Ikkinchisi – aholining alohida guruhi va qatlamining iste'mol ne'matlariga erishish imkoniyati.

Uchinchisi – aholi sog'lig'i, uni qamrab olgan ijtimoiy va tabiiy muhitning holati[3].

"Kambag'allikni qisqartirish va aholi turmush farovonligini oshirish borasidagi chora-tadbirlarni yangi bosqichga olib chiqish to'g'risida"gi Prezident Farmoni (PF-143-son, 23.09.2024 y.) qabul qilindi. Ushbu farmonga ko'ra, 2024 yilning qolgan davrida 500 ming, 2025 yilda 1 million nafar aholini kambag'allikdan chiqarish davlat ijtimoiy-iqtisodiy siyosatining hamda barcha darajadagi davlat organlari va tashkilotlarining birinchi darajali vazifasi etib belgilangan edi.[4]

Dastur 2024 yil 1 noyabrdan quyidagilarni nazarda tutuvchi "Kambag'al oilalar uchun yettita imkoniyat va mas'uliyat" tamoyili asosida amalga oshiriladi:

barqaror bandlik va yuqori daromad topishga erishish;
ta'lim olish va kasb-hunar o'rganish;
kafolatlangan davlat tibbiy xizmatidan foydalanish;
ijtimoiy xizmatlardan foydalanish;
yashash sharoitlarini yaxshilash;
davlat tomonidan mahallalar infratuzilmasini rivojlantirish;
davlat organlari xodimlari bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqot qilish.

Tadbirkorlikni yo'lga qo'yish hamda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish maqsadida 834 ta loyihani amalga oshirish uchun tijorat banklari bilan hamkorlikda 46 milliard so'm imtiyozli kreditlar ajratildi. Natijada 1.8 mingga yaqin aholi bandligi ta'minlanadigan bo'ldi.

Bundan tashqari, Qoraqalpog'iston Respublikasi, Samarqand va Xorazm viloyatlarida xorijiy davlatlarda bo'lib turgan 20 mingga yaqin fuqaro bilan mahalla yettiliklari, sektor rahbarlari ishtirokida onlayn muloqotlar o'tkazilib, kam daromad ko'rayotgan migrantlarga qaytib kelsa, ish bilan ta'minlanishi bo'yicha tushuntirishlar berildi. Suhbatlar natijasi bo'yicha 169 nafari qaytish istagini bildirdi va ular alohida anzoratga olinadi.

Aholi turmush sharoitini, ijtimoiy infratuzilma holatini yaxshilash maqsadida 16 ta mahallada jami 7,5 kilometr yo'l asfaltlashtirildi, 8,7 kilometr yo'l shag'allashtirildi. 200 ta mahallada jami 208,1 kilometr uzunlikdagi elektr tarmog'i hamda 157 ta transformator ta'mirlandi, 226 tasi texnik ko'rikdan o'tkazildi.

Elektr energiyasi bilan bog'liq bo'lgan 289 ta, tabiiy gaz bilan ta'minlashga doir 601 ta, ko'mir yoqilg'isi bilan bog'liq 268 ta muammo bartaraf etildi.

Bundan tashqari, 160 ta mahallada gaz bosimi me'yoriga keltirildi va 560 ta gaz taqsimlash punkti ta'mirlandi, 59 517 ta suyultirilgan gaz ballonlar tarqatildi. 45 ta mahallaga 35 dona transformator va 363 dona temir-beton ustun o'rnatilib 8,6 kilometr elektr uzatish tarmog'i tortildi.

Hududdagi maktab, bog'cha va oilaviy poliklinikalarda issiqlik tizimlari ko'zdan kechirilib, uni barqarorlashtirish bo'yicha davlat-xususiy sheriklik asosida biriktirilgan tadbirkor va kasb-hunarga o'rgatiladigan sinfxonalari bo'yicha mutasaddi rahbarlarga takliflar berildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, fikrimizcha, mamlakatimizda aholi turmush darajasi va farovonligini yanada yaxshilash uchun quyidagilarni inobatga olish zarur, deb hisoblaymiz: aholi turmush darajasini baholashda jon boshiga to'g'ri keladigan daromad, xarajatlarning tarkibiy o'zgarishi, asosiy oziq-ovqat mahsulotlari iste'moli va uzoq muddat foydalaniladigan tovarlar bilan ta'minlanganligi bilan bir qatorda yashash sharoiti va standartlari, aholining obod va zamonaviy uy-joylar bilan ta'minlangani, aholi istiqomat qiladigan muhitni rivojlantirish hamda obodonlashtirish, zarur infratuzilmaning mavjudligi va uning samarasi, zamonaviy talablar asosida ta'lim olish hamda sog'liqni saqlash tizimidan qoniqish kabi muhim ko'rsatkichlardan foydalanish;

Foydalanilgan adabiyotlar

1. "Kambag'allikni qisqartirish va aholi turmush farovonligini oshirish borasidagi chora-tadbirlarni yangi bosqichga olib chiqish to'g'risida"gi Prezident Farmoni (PF-143-son, 23.09.2024 y.).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 22.01.2018 yil PF-5308-sonli "2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasini «Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash yili»da amalga oshirishga oid davlat Dasturi to'g'risida"gi farmoni.

3 Заяц О.В. Экономические основы социалной работы. - http://yourlib.net/content/view/180/13/
4 https://advice.uz/uz/news/1718

3. Abdurahmonov Q.H, Xolmo‘minov Sh.R. “Mehnat iqtisodiyoti va sotsiologiyasi”. Toshkent - 2004 yil.
4. O‘lmasov A. Iqtisodiyot nazariyasi: Darslik / A.O‘lmasov, A.V. Vahobov. – T.: “Sharq” nashriyotmatbaa aksiyadorlik kompaniyasi, Bosh tahririyati, 2014.
5. Xusainov G‘.L., Sayitkulova P.I. “Mehnatga haq to‘lash tizimini takomillashtirish masalalari”. Iqtisodiyot va ta’lim. №1, 2018. 93-96 betlar.
6. www.registr.stat.uz.
7. www.minjust.uz.
8. www.norma.uz
9. http://www.rbc.ru/business.
10. https://advice.uz/uz/news/1718

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov
Musahhih: Zokir ALIBEKOV
Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2025. № 6

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz